

ӨЛКӨНҮН ӨНҮГҮҮСҮНӨ МУГАЛИМДЕРДИН САЛЫМЫ
ФИНЛЯНДИЯДА МУГАЛИМДЕРДИ ДАЯРДОО

ВКЛАД УЧИТЕЛЕЙ В РАЗВИТИЕ ГОСУДАРСТВА И ПОДГОТОВКА
ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ В ФИНЛЯНДИИ

Boobekova K.S., Gonulalan J.

THE ROLE OF TEACHERS IN THE DEVELOPMENT OF COUNTRY
AND TEACHER TRAINING IN FINLAND

Аннотация: Илим жана билим коомдордун өнүгүүсүнө ар дайым жол ачып келген. Атуулдарды тарбиялоодо, коомдордун өнүгүүсүндө ошол коомдун баалуулуктарына, күтүүлөрүнө ылайык билим, билгичтик жана көндүмдөрдүн үйрөтүлүшү абдан маанилүү. Башкача айтканда, коомдорду келечекке даярдоо, коомдук өнүгүүнү белгилөө, алдыга коюлуучу максаттарды аныктоо жана инсан күчүн даярдоо үчүн мугалим абдан көп күч сарптайт. Бирок, мугалимдер ал өлкөнүн экономикалык абалына, даярдалган инсан күчүнө жана ал коомдун маданиятына ылайыктуу бааланат. Учурдагы ааламдашуу жана атаандашуу абалындагы дүйнөдө даярдалган инсан ресурсу ар бир коом үчүн маанилүү.

Аннотация: Знание и образование имеет большую роль в развитии общества, особенно большое значение имеет дать именно те знания и навыки в воспитании граждан которые совпадают с ценностями и ожиданиями того или иного общества. Очень важную роль играет педагог в подготовке и в воспитании нужных обществу граждан. Учитель это тот, кто вкладывает много усилий для развития будущего общества, определяет темп развития общества, ставит цели и занимается подготовкой будущих кадров. Но труд учителя оценивается в зависимости от экономического роста, от культуры общества и конечно же успехами граждан которые вкладывают свой труд и свои знания для развития своей страны.

Annotation: Knowledge and education has a major role in the development of society, especially of great importance to give it the knowledge and skills in the education of citizens who agree with the values and expectations of a society. Play an important role in teacher training and education in the public right of citizens.

The teacher is the one who puts a lot of effort for the development of future society, determines the rate of development of society, setting goals and preparing a future frames. But the teacher's work is evaluated depending on the economic growth of a society's culture and of course the success of citizens who invest their

labor and their knowledge for the development of their country

Түйүндүү түшүнүктөр: билим берүү системасы, мугалим даярдоо, мугалимдик кесип, реформалар.

Ключевые слова: Система образования, подготовка педкадров, профессия учителя, реформа.

Key words: The Role Of Teachers In The Development Of Country: In Example Finland Teacher Training Systemeducational system, teacher training, teacher'sprofession, reforms

Киришүү

Финляндияга алгачкы жолу отурукташуу муз доорунан кийин башталган. Болжол менен б.з.ч. 8300-5100-жж арасында эл жайгашып баштаган. 1155-1809-жылдарда Швед королдугунун карамагында болгон. Ушул учурда сот, коомдук иштер башкармалыгы, саясий системасы жана коомдук тейлөө кызматтарынын негизи курулган. 1800-жылдардын соңунда айыл кооперативдеринин, мугалимдердин, ыктыярдуу докторлордун, аз сандагы интеллигенциянын жана калктын билимдүү катмарынын катышуусу менен капылет уйкасунан ойгонгондой тездик менен өнүгүүгө жана жогорулоого жол алган. Учурда Европа өлкөлөрүнүн арасында жогорку даражада өнүккөн цивилизацияга ээ, башкалардын кол салуусунан, эркиндигин жана эгемендигин жоготуп коюу коркунучунан алыс [Simola, 2005].

Финляндия 1809-жылы Орус падышачылыгына караштуу автономиялуу герцогдук болгон. Орусиядагы 1917-жылы Октябрь революциясынан кийин б.а. 1917-жылы 6-декабрда Финляндия үчүн да өз эркиндигин колго алуу мүмкүнчүлүгү жаралган. Финляндия алгачкы жолу эгемендүү жана эркин бир өлкө катары тынчтык жана бейпилдик ичинде жашаган [Simola, 2005].

Билим берүү системасынын тарыхы

Финляндияда 1866-жылы башталгыч мектептер системасы ачылган. Ал доордо дагы финдер *‘мектеп – коомдун жөнөкөй бир бөлүгү жана ал коомдун өзгөчөлүктөрүн чагылдырат’* деген пикирди колдошкон [Kansanen, 2010].

Билим берүү системасы көп жылдар бою Германия билим берүү системасынын таасиринде калган. Андан кийинки 1960-1970-жылдарда Америка Кошмо Штаттарынын билим берүү системасы да колдонулган. Алгачкы фин университети болуп саналган Або академиясы 1960-жылы курулган. Бул академиянын ачылышы билим берүү системасынын тарыхындагы эң маанилүү окуялардын бири катары билинет [abo.fi, 2014].

Улуттук билим берүү министрлиги 1966-жылы курулуп, 1974-жылы Улуттук билим берүү жана маданият министрлиги болуп өзгөртүлгөн. 1968-жылы үзгүлтүксүз 9 жылдык негизги билим берүү системасы кабыл алынып, бул 1970-1980-жылдарда ишке ашкан. 1980-жылы жогорку класстар (лицейлер) кредиттик системага өткөн. Билим берүү саясаттары 1990-жылдары кызматташуу жана жаңылануу түшүнүгү менен байытылып, жаңы окуу пландары жана стандарттары түзүлгөн.

Фин билим берүү системасында: 9 жылдык билим милдеттүү болуп, анда улуттук программанын негизинде даярдалган тажрыйбалуу жана билимдүү мугалимдер, уюштуруу жана кеңешүү тобу, педагогикалык лидер катары кабыл алынган мектеп мүдүрлөрү иштешет. Балдарды окууга шыктандыруу негизги максат болуп, мектеп менен жергиликтүү башкаруунун ортоктошо даярдаган окуу программалары, ишеним, кызматташуу, текшерүүчүсү жок өздүк көзөмөлдөө методдору бар [Lavonen, 2011].

Фин конституциясында 1921-жылдан бери ар бир окуучуга жашаган жерине, жынысына, тегине, эне тилине жана социалдык катмарына карабай бирдей билим алууга мүмкүнчүлүк берүү максаты учурдагы жаңыча билим берүү түшүнүгү менен дагы да тездик менен ишке ашкан [Aho ve ark., 2006]. Мектеп жашына толгон ар бир окуучуга мамлекет тарабынан акысыз билим берүүгө байланыштуу бир нече мыйзам бар. Айрыкча, окутуу тилинин түрдүүлүгү да жоболордо орун алат. Милдеттүү билим берүү 2001-жылдан бери акысыз. Мыйзамда белгиленгендей, теңдик, плюрализм, демократия жана прагматизм принциптери боюнча жеке билим алууга муктаж болгондор да милдеттүү түрдө билим алууга тийиш [Valivarji, 2004; Niemi, 2012]. 2009-2010 жана 2011-жылдары негизги билим берүүгө мектеп жашындагы балдардын 99% катышканы белгиленген.

Реформалар

Тарыхта көптөгөн согуштарды башынан өткөргөн Финляндиянын билим берүү системасында бир топ ийгиликтүү реформалар жасалган. Системалуу реформалардын ийгиликтүү болушуна өз таасирин тийгизген элементтер: көптөн бери колдонулуп келген параллель билим берүүдөн баш тартуу, милдеттүү билим берүү, мектептин лидерлиги, автономдуулугу, улуттук мыйзамдын жаңыланышы, педагогикалык билим берүүгө көңүл бурулуусу, жогорку компетенцияларга ээ мугалимдердин даярдалышы жана өзүн-өзү көзөмөлдөө, кошумча билим берүү түшүнүгү менен коштолгон билим берүү саясаттары [Young, 1993].

Азыркы билим берүү системасынын башталган доору – өмүр бою окууну колдогон – үзгүлтүксүз билим берүү Nordic модели колдонулуп башталган 1960-70-жылдарга туура келет [Sevinçer, 2009]. Бул модель улуттук билим берүү мыйзамдарына таянып адилеттүүлүк, ынтымактуулук, теңдик жана плюрализм принциптери менен даярдалып, улуттук аң сезимдин жаралышына өз таасирин тийгизген.

Билим берүүдө кээ бир реформалар жасалган: *Ар тараптуу негизги билим берүү* чечими 1972-жылы кабыл алынды. Бирок 1980-жылга чейин акырындык менен ишке ашты. 1974-жылы билим берүү жана маданият министрлигинде пландоо, эл аралык бөлүм, искусство, спорт жана жаштар бөлүмү сыяктуу бөлүмдөр түзүлдү.

Жогорку класстар (лицей) боюнча реформалар 1990-жылына чейин жүргүзүлгөн. Алар кесиптик жана жалпы болуп экиге бөлүнгөн.

Мугалимдерди даярдоо боюнча реформалар: 1967-1972-жылдары мугалим реформасы даярдалды. (1973-1979) Мугалимдерди даярдоо жана бакалавр темалары белгиленген.

Жогорку окуу жайлардын реформалары: (1977-1980) Жогорку окууну пландоо жана бакалавр даражасын окутуу жакшыртыла башталган. 1981-жылы «Улуттук кесиптик билим берүү комитети» түзүлүп, кесиптик билим берүүдө жаңыланып башталган. Барган сайын күчтүү болгон билим берүү саясаттары менен жогорку окуу жайлары 1994-жылдан кийин жаңыдан уюштурулган. 1994-жылы жергиликтүү башкарууга жана мектептерге жалпы министрликтин көзөмөлүндө болуу шарты менен өздөрүнүн жоболорун түзүү мүмкүнчүлүгү берилди. Финляндия Болонья процессине кирүү боюнча Саламанка чогулушуна 1994-жылы катышып кол коюу менен, ар бир атуулга билим берүүдө жаңыланууга байланыштуу максаттар коюлган [Simola, 2005]. Финляндиянын бүгүнкү ийгилигинин себептери – системалуу жүргүзүлгөн реформалар, билим берүүдөгү теңдик принциби

жана окутуу сапатынын жогору болушу [Alexander, 2012; Lankinen, 2010].

Билим берүүнү башкаруу

Өлкөнгүн билим берүү системасы Билим берүү жана маданият министрлиги (MoE) тарабынан башкарылып, жогорку баалоо консейи (FINHEEC), билим берүү консейи (Cab), улуттук билим берүү комитети (NBE); улуттук жалпы билим берүү комитети (NBGE) жана улуттук кесиптик билим берүү комитети (NBVE), улуттук билим берүү офистери, мэриялар (Mun), мектептер (SB) же мектеп комитеттери менен бир бүтүндүктү түзөт. Билим берүү жана маданият министрлиги (MoE) жалпысынан билим берүү системасын пландоо, өзгөртүү, жакшыртуу, каржылоо жана ушуга байланыштуу саясаттарды жаратууга тийиш. Улуттук билим берүү комитети (NBE) жалпы жана кесиптик мекемелер билим берүү максаттарын ишке ашырат.

Билим берүү жана маданият министрлигинин саясаты: илимге таянган, коомдун талаптарына ылайык билим берүү сапатын жогорулатуу, жергиликтүү жоопкерчилик жана проблеманы чечүү механизмдерине таянган программаларды даярдоо жана булардын негизинде жогорку компетенциялуу мугалимдерди даярдоону камсыз кылуу [Ahte ve ark., 2008].

Мугалимдердин компетенцияларына байланыштуу чечимдер билим берүү комитети (Cab) тарабынан кабыл алынат. Алты аймакта болгон билим берүү офистеринин милдеттери: өкүлчүлүк кылып жаткан тармактарда билим берүүнү көзөмөлдөө жана кеңеш берүү. Ошондой эле министрликтин тапшырмасына жараша малымат топтоого укуктуу [Kasarçorum, 2007; NCEE, Finland]. Министрлик мектептердин жана мугалимдердин өнүгүүсүн системалык түрдө көзөмөлдөйт. Булардын жыйынтыктарынын негизинде кийинки билим берүү саясаттары белгилейт.

Мектептерди башкаруунун камсыз кылынышы, каржы, мугалим муктаждыктарынын камсыздоо, жоболордун бекитилиши, китептер менен камсыз кылынышы сыяктуу маселелер аймактагы мэриялардын жоопкерчилигинде. Финляндияда билим берүүгө коомдук төлөмдөр үчүн бюджеттин 12,3% ы бөлүнгөн. Бул көрсөткүч 13% болгон OECD көрсөткүчүнөн аз жана 11,4% EU көрсөткүчүнөн көп болуп саналат [Education at a Glance, 2013].

Учурда ишке ашырылып жаткан билим берүү максаттарынын кээ бирлери төмөндөгүдөй: социалдык жана маданий тармак боюнча өзгөрүп жаткан дүйнөдө коом муктаждыктарына ылайыктуу мугалимдерди даярдоо, мугалимдер системалык түрдө кесибин өркүндөтө алуусу үчүн аларга өмүр бою окуу мүмкүнчүлүктөрүн

сунуу, университеттердеги педагогикалык факультеттердин максаттарын жаңылоо жана мугалимдерди окутуу боюнча жүргүзүлгөн изилдөөлөрдү арттыруу [Sahlberg, 2010].

Мектепке чейинки билим берүү

Мектепке чейинки билим берүү менчик жана негизги билим берүүчү мектептердин даярдоо класстарында системалык түрдө ишке ашып келүүдө. Негизги максат – ар бир баланы мектепке даярдоо. Балдардын кыял дүйнөсүн байыткан, башка балдар менен бирге өсүп-өнүктүргөн Финляндиянын мектепке чейинки билим берүү мекемелеринде социалдык кызматтар, сабак материалдары, китептер жана тамак акысыз [www.oph.fi]. Милдеттүү болбогонуна карабастан балдардын 95-98%’ы мектепке чейинки билим берүү мекемелеринде билим алууда [National Education Systems, 2012].

Башталгыч – орто мектептердин билим берүүсү

Ар тараптуу негизги билим берүү 1921-жылдан бери 7-16 (эң улуу 17) жаштагы окуучулар үчүн 9 (эң көп 10) жылдык мөөнөткө созулат жана милдеттүү болуп саналат. Бул мөөнөт ичинде окуучулардын мектепке барып келүүсү, сабак боюнча материалдары, түшкү тамагы, негизги медициналык көзөмөлү жана стоматологиялык көзөмөл боюнча кызматтар акысыз түрдө сунулат [Berry, J. & Sahlberg, P, 2006].

Негизги билим берүү эки баскычтуу. *Биринчи баскыч (7-12 жаш)* алты жыл. Бул баскычта чет тили, музыка, сүрөт жана дене тарбия сабактарынан башка баардык сабактарды класс жетекчи берет. Чет тили үчүнчү класстан баштап бериле баштайт.

Экинчи баскыч (13-16 жаш) үч жыл сүрөт [Reform, 2005]. Бул баскычта сабактар предметтик мугалимдер тарабынан берилет. Ар тараптуу негизги билим берүүнүн эки баскычында окутуу иши эки башка имаратта жүрөт. Окуучулар үйлөрүнө жакын же өзү жашаган аймакта жайгашкан мектептерден каалаганын тандап алууга укуктуу. Атайын билим берүүгө муктаж болгон окуучулар үчүн өзүнчө мектептер жок. Үй-бүлөлөрү балдарын каалаган мектепке бере алышат. Тентуштары менен бир класста (инклюзивдик) окуган мындай окуучулар үчүн реабилитациялык, адаптациялык программалар иштейт [Hancock, 2011]. Буга кошумча психологиялык кеңеш бөлүмүнөн да колдоо көрсөтүлөт [Eğitiminde Kalite, 2006].

Орто мектептерде билим берүү

Орто мектептерде 16-19 жаштагы окуучулар окушат [Aho ve ark, 2006]. Орто мектептер негизги мектептер сыяктуу аралаш жана окуучулар өз керектөөлөрүндөн сырткары нерселерге эч кандай акы төлөшпөйт [www.oph.fi, 2013]. Мил-

деттүү билим берүүнү ийгиликтүү бүтүргөн окуучулар үчүн улуттук деңгээлде сынак өткөрүлбөйт. Окуучулар жалпы же кесиптик жогорку мектептерде окуусун улантуу үчүн жергиликтүү билим берүү борборлоруна кайрылышат. Искусство жана музыка боюнча мектептер окуучулардын жөндөмдөрүн аныктоо үчүн сынак өткөрөт. Лицейлерде илимий тармак маанилүү. Ал үчүн негизги мектепти орточо 7 балл менен бүтүрүү керек [Euryedia, 2013; Sahlberg, 2007; ENIC-NARIC.net].

Университеттерде билим берүү

Кандайдыр бир өлкөнүн өнүгүүсү үчүн керектүү болгон кесиптердин эң туура түрдө ишке ашуусун камсыз кыла ала турган жаратуучу жана чыгармачыл адам күчүн даярдоодо жогорку окуу жайларынын ролу абдан чоң. Жогорку окуу жайлары студенттерге билим берүү менен бирге өлкөнүн маселелерин илимий ыкмалар менен чечүүчү, коомго лидер боло алуучу, изилдөөчү кесипкөйлөрдү даярдайт. Финляндияда жогорку билим университеттерде жана техникумдарда берилет. Университеттерге өтүү критерийлери: окуучулардын негизги билим берүүдөгү жөндөмдөрү жана жетилгендик сынагындагы ийгиликтери. Бакалавр даражасы 3 жылга, магистратура даражасы (2 же 3) болсо, жалпысынан 5-6- жылга созулат. Буга кошумча университеттерде бир тармакта докторантурада окуп, диссертациясын жактагандарга *licentiate* же *доктор* (Ph.D) наамдары берилет. Жогорку окуу жайларында берилген сабактар жалпы, тармакка байланыштуу жана адистикке байланыштуу болуп үчкө бөлүнөт. Окуу мөөнөтү тармагына жараша 2 - 5 жылга чейин созулат [euodesk.ec.europa.eu 2013].

Университеттерге байланыштуу чечимдер, милдеттер жана баалоолор боюнча улуттук билим берүү жана маданият министрлиги менен FINHEEC (Финляндиянын жогорку баалоо консейи) бирге иш алып барат. Улуттук жоопкерчилиги болгон FINHEEC сырттан баалоо, көзөмөлдөө жүргүзөт [Egitiminde Kalite, 2006; Education at a Glance, 2013; <http://www.stat.fi>].

Мугалимдерди даярдоо

Хельсинки университети 1829-жылдан бери билим берип келген жогорку окуу жайы. Өлкөдөгү эң эски жана эң чоң университет жана эң көп тармакта билим берген жогорку окуу жайы болуп саналат. Алгачкы жолу 1852-жылы педагогика бөлүмү ачылган. Проф.др. Петер Петерсон, Давид Катз, Шарлот Бөхлер жана Др. Элса Көхлер сыяктуу немис педагогдорунун Финляндиянын педагогика илимине тийгизген таасири чоң болгон.

Финляндияда мугалимдик кесиптин ийгиликтүү болушунун дагы бир себеби фин калкынын мугалимдик кесибине болгон көз карашында [Malaty, 2006]. Бул өлкөдө чоң адамдар, саясий лидерлер, үй-бүлөлөр жана окуучулар мугалимдерге жана мектептерге толугу менен ишенишет [Sahlberg, 2007]. Окуп жазууну үйрөтүү ыйык кесип катары билинет. 1921-жылга чейин бил милдет чиркөөлөрдө аткарылып келсе, 1921-жылы бул милдет мектептерде башталгыч класстын мугалимдерине өткөрүлгөн. Ошондон бери мугалимдик кесип коомдо барктуу кесип болуп саналат. Мугалимдер коомго алдыга жүрүү үчүн нур чачкан адамдар катары кабыл алынат [Simola, 2005]. Бул өлкөнүн балдарын жана жаштарын өнүктүрүү – мугалимдердин эң алгачкы жана маанилүү милдети катары билинет [Malaty, 2006]. Мугалимдик кесип – статусу абдан жогору жана ортодон жогору киреше алып келүүчү, бүтүрүүчүлөр эң көп тандаган кесип [Valijarvi et al., 2002; Westbury et al., 2005]. Мугалимдер активдүү, эркин жана ошол эле учурда жоопкерчиликтүү. Улуттук жоболордун негизинде ар бир мугалим өз жобосун жазып, окутуу үчүн өзү китебин тандоого укуктуу [Malaty, 2006]. Мектептердеги билим берүүгө эч кандай көзөмөл жана контроль жүргүзүлбөйт [Simola & Nakala, 2001]. Жүргүзүлгөн изилдөөлөрдө мугалимдер өздөрүнүн кесибин сүйгөндүгү жана ишин ырахаттануу менен аткаргандыгы айтылат [Santavirta et al., 2001; akt. Simola, 2005]. Ошондой эле ата-энелер да, окуучулар да мугалимдерден ыраазы экендигин билдиришет [Raty et al., 1995; Simola, 2005].

Өлкөдө системалуу изилдөөгө жана өнүктүрүүгө таянган мугалим даярдоо структурасы түзүлгөн. Мугалимдердин кесиптик өнүгүшүнө абдан чоң маани берилет. Күчтүү кесиптик жөндөмдөрү бар, тажрыйбалуу мугалимдер коом менен бирге иш алып барышат [Sahlberg, 2010].

1978-жылы чыккан бир мыйзамдын жана саясий чөйрөлөрдүн билим берүү деңгээлин жогорулаттуусун каалоосунун негизинде 1980-жылдан баштап мугалим даярдоо милдети университеттерге өткөрүлүп, башталгыч класстын мугалимдери 3 жылдык, предметтик мугалимдер 5 жылдык программалар боюнча билим алышат [Valijarvi, J., 2005]. 1999-жылы күчүнө киргизилген жобонун негизинде мугалим даярдоо программаларынын мазмуну өзгөртүлүп, жаңыланган. Башталгыч класстын мугалимдери боло тургандар магистратура деңгээлин бүтүрүүгө милдеттүү [Aras ve Sözen, 2012].

Финляндияда мугалим болууну каалаган мектептин бүтүрүүчүсү Кыргызстандагы ОРТ

сынагына окшогон *articulation* сынагына катышып, андан кийин үч баскычтан турган тесттерден ийгиликтүү өтүүсү керек. Мугалимдикке кабыл алуу сынагы китеп сынагынан, оозеки сынак жана ачык сабактардан (группада талкуу уюштуруу) турат. Китеп сынагында окуучулардын маалыматты изилдөө, сын көз караш менен талкуулоо, тиешелүү жана тиешеси жок маалыматтарды айырмалоо, өз пикирин айтуу, коргоо жана анализдөө сыяктуу жөндөмдөрү бааланат. Оозеки сынакта талапкердин мүнөздүк, үйрөнүү жана өнүктүрүү жөндөмдөрүнүн программага жана педагогикалык тармакка ылайыктуулугу текшерилет. Эң акыркы баскычта талапкердин ачык сабак өтүүсүнүн же группада талкуу уюштуруусунун негизинде анын социалдык жактарын, сүйлөө, сунуштоо жана классты башкаруу жөндөмдүүлүктөрү аныкталат. Бул баскычтардын негизинде талапкерлердин болжол менен 10%ы мугалим даярдоо бөлүмдөрүнө кабыл алынат [Eraslan, 2009]. Бул программанын максаты жогорудагы сынактардын негизинде аныкталган талапкерлердин жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүгө жана жакшыртууга жардам берүү [Jussila & Saari, 2000; Kansanen & Bjorkvist, 2005]. Педагогикалык практикалар төрт жылдык бакалавр программасынын ичине бирдей деңгээлде бөлүнгөн [Malaty, 2006]. Мугалим даярдаган ар бир жогорку окуу жайынын өзүнө тиешелүү, университеттин кампусуна жакын жайгашкан жерлерде, болочок мугалимдердин практика өтүүсү үчүн пилот мектептери бар. Болочок мугалимдер 1-2-3-класстарда 4 жумалык, акыркы жылы 5 жумалык практикадан өтөт. Практика учурунда болочок мугалимдер бул кесиптин сырларын үйрөнүү менен мектепте иштөө мүмкүнчүлүктөрүнө ээ [Ibid, 2006]. Практикант практика боюнча жетекчиси менен бирге иш алып баруусу жана ар бир сабактан кийин сабак жөнүндөгү көз карашын, ой-пикирлерин бөлүшүүсү шарт [Eraslan, 2008a]. Бирок мугалим болуу үчүн бул программаны бүтүрүү жетишсиз. Болочок башталгыч класстын мугалимдери (1 жана 6-класстар) педагогика боюнча, предметтик мугалимдер (7-12-класстар) өз тармагында магистратура деңгээлин окуусу керек [Sahlberg, 2007; Simola, 2005]. Мындан Финляндия мугалимдери изилдөөгө багытталган көз карашка [Westbury et al., 2005], айрыкча, класстагы же мектептеги көйгөйлөрдү аныктоо, ал маселелерди чечүү үчүн ар түрдүү жолдорду издөө жана болуп өткөн окуяларды анализдөө, баалоо сыяктуу жөндөмдүүлүктөргө да ээ болушат [Sahlberg, 2007].

Финляндия мугалимдердинде болушу керек болгон негизги өзгөчөлүктөр:

- Окуучунун окуй ала турган күчүнө ишенет.
- Ар бир окуучуну таанып биле алат жана аны колдой ала турган жөндөмдүүлүктөргө ээ.
- Мамилелерде диалогдорго ачык, адам укугуна урмат менен мамиле кылат жана адамдарга жакын болот.
- Окуучулардын жалгыз гана мугалимдеринен эмес, бири-биринен үйрөнөөрүнө да ишенет.
- Үйрөнүү жана мамиле куруу үчүн атмосфера жаратат.
- Үйрөнүү процесси татаал экендигин, ага сабырдуулук жана чыдамкайлык керек экендигин билет.
- Мугалимдер жана окуучулар бири-бирине олуттуу түрдө сылык мамиле жасашат.
- Мугалим окуучунун маселесин чечүүдө “Мен эмне кылышым керек? Үй-бүлөсү эмне кылышы керек?” - деген суроолорду өзүнө сурайт [Dursun, 2009].
- Мугалимдер арасындагы кызматташуу абдан маанилүү, бардык мугалимдер өздөрү билгендери, тажрыйбалары менен бөлүшөт [Ekinici, 2010].
- Сабактарда эки мугалим сабак берет, ал эми 3-мугалим жардам керек болгон окуучулар менен алектенет.
- Мугалимдер окуучуларды бири-бири менен салыштырбайт [Ekinici, 2010].

Мугалим даярдоо программалары изилдөөгө негизделген.

Финляндияда мугалимдик кесип абдан барктуу жана өлкөдөгү эң ийгиликтүү окуучулар мугалим болууну калашат. Мугалимдик кесипке болгон мындай коомдук жана маданий оң көз караш бул кесиптин баркын көтөрүүдө жана сапаттуу мугалимдердин мугалим болуп иштөөсүн камсыз кылууда. Педагогика факультеттериндеги квоталар мугалимдердин жетишсиздигине жараша белгиленет. Ушунун негизинде сапаттуу талапкерлер кабыл алынат. Талапкерлер жумуш орду менен камсыз кылынат. Педагогика факультетине өткөн студенттер өз тармагына тиешелүү предметтик сабактарды университеттин табигый илимдер жана коомдук илимдер факультеттеринде окушат. Ал сабактарды окуп бүтүргөн соң, педагогика факультетинде педагогикалык сабактарды окуй баштайт. Педагогика факультетинде окутулган сабактар *коммуникация, дидактикалык изилдөө, баалоо, өлчөө, психологиялык кеңеш, атайын педагогика, педагогикалык билим, предметти окутуу методикасы, педпрактика* сабактары менен бирге университет тарабынан белгиленген башка сабактар да окутулат [Ekinici, 2010].

Финляндияда *атайын билим берүүгө муктаж* болгон балдар милдеттүү негизги билим берүү мекемелеринде өз теңтуштары менен бирге окуунун негизинде алардын өнүгүүсү тездетилет.

Айрыкча мугалим даярдоо программаларында бир гана педагогикалык билим жетишсиз болгондугу үчүн *дефектология (көйгөйлүү балдарды жана алардын жүрүм-турумун изилдейт)* жана *трансмаданий педагогика (маданий факторлордун балдардын жүрүм-турумуна тийгизген таасирин изилдейт)*, *андрогика (улууларга билим берүү)* сыяктуу илим тармактарын окутуу да пайдалуу болушу айтылууда [html://helitam; Blaschke, 2012; Kılıç, 2007].

Бакалавр даражасындагы студенттерге сабактарына кошумча *жобо даярдоо, изилдөө жана жакшыртуу, багыт берүү, пландоо жана практика, үйрөтүү жана үйрөнүү ыкмалары, баалоо* сыяктуу темаларды өз ичине камтыган педагогикалык негизги билим берилет. Ушунун негизинде маалымат жана билим теорияларын биргелештирүүнү жана педагогикалык жөндөмдүүлүктөрдү үйрөтүлүүдө. Байкоо жүргүзүү жана микро-окутуу иш-чаралары үчүн студенттер мектептерге практикага барышат. Болочок мугалимдер магистратура даражасында тармактык сабактарына кошумча табигый илимдер жана математика сабактарын да окушат. Мектептерде адис мугалимдердин жетекчилиги астында сабак берип, практикадан өтүшөт. Окуучулардан топтолгон эмпирикалык маалыматтардын, анализдерин, баалоонун негизинде даярдалган диссертация жазып тапшыруу менен окуусун бүтүшөт. Диссертация жазуунун негизинде окуучулардын педагогикалык билимин тереңдетүү жана аларды инсандык баалуулуктар менен шайкеш келтирүү максатталат [Lavonen, 2011].

Педагогикалык практика

Мугалим даярдоодо мугалимдик практикага өзгөчө маани берилет. Төмөндө мугалим даярдоо учурунда мектептерде өтүлүүчү практикалардын өзгөчөлүктөрүнө көз салалы:

Баишталгыч класстын мугалимдиги боюнча окуу программасынын мисалы (МА 300 ECTS). Практика 25 ECTS.

Бакалавр даражасында (жалпы 180 ECTS, практика 10 ECTS)

Тармактык мугалимдерди даярдоодо Тиешелүү бөлүмдөрдөн - 240 ECTS, Педагогикалык факультеттерден- 40, Практикалык мектепте - 20 ECTS топтошу керек. Магистратура (жалпы 120 ECTS, практика- 15 ECTS).

Мугалим болуу

Мектепке чейинки мекемелерге мугалим даярдоо программаларында 180 кредиттик сабактар 3 жыл ичинде бүтүрүлүшү керек. Негизги тармак, тил жана коммуникация, өздөрүнө пайдалуу болгон социологиялык педагогика, педагогикалык психология, педагогика, балдар менен оюн ойноо, англис тили, швед тили, фин тилинде сүйлөшүү жана жазуу сыяктуу

сабактарды окушат [Delibaş, 2007]. Бала бакча мугалимдери педагогика институттарында магистратура деңгээлин окушат. *Баишталгыч класстын мугалимин даярдоо* программаларында негизги тармак, педагогикалык сабактар, педагогикалык психология жана тандап алынган сабактар менен бирге тил-коммуникация, кошумча тармак жана практикалык сабактар да окутулат. Болочок мугалимдер башталгыч мектеп программаларында көрсөтүлгөн сабактардын бир нечесин окуп бүтүрүү жана практика менен адистешүүдө [Ibid, 2007].

Кесиптик жана техникалык мектептердин мугалимдери 1) ылайыктуу бакалаврдык (же магистратура) даражага 2) ылайыктуу техникалык даражага 3) өзүнүн кесиптик тармагында эң жогорку деңгээлдеги жөндөмдүүлүктөргө ээ болуусу, өз тармагында 3 жылдык тажрыйбасы жана эң аз 35 кредиттик (52.5 ECTS) педагогикалык сабакты алган болушу керек.

Предметтик мугалимдерди даярдоо программасы баишталгыч класстын мугалимин даярдоо программасындай эле 3 жылдык бакалавр даражасынан жана 2 жылдык магистратура даражасынан түзүлөт. Бакалаврда 180, магистратурада 120, жалпысынан 300 кредиттик сабакты ийгиликтүү түрдө бүтүрүү керек. Бакалаврдык программада көбүнчө тармакка байланыштуу сабактар, ал эми магистратурада көбүнчө педагогикалык жана кесиптик сабактар окутулат. Финляндиядагы мугалимдер окуусун бүтүргөн соң изилдөө иштерин улантууларынын себеби – педагогикалык программада илимий изилдөө сабактары көбүрөөк [Şahinkaya, 2008].

Ишке орношуу

Мугалимдер иш боюнча жооптуу аймактык жана жергиликтүү башкармалыктарга кайрылышат. Ишке алуу боюнча улуттук деңгээлде бир система жок, бирок педагогикалык практика маанилүү фактор [Şahinkaya, 2008].

Мугалим жетишсиз болгондо жаңы мугалимдер ишке алынат, ал эми мугалим жетиштүү болгон кезде алынбайт. Мектеп мүдүрүнө керек болгон мугалимдердин жана психологдордун санын мэрия белгилейт. Мугалим жетишсиз болсо жарнак аркылуу жарыяланат жана кайрылган талапкерлердин эң ылайыктуусу ишке алынат. Өлкөдөгү мугалимдердин 5%’ы ардагердик жашына келгенине карабастан, өз иштерин улантууда.

Мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу

Билим берүү системасынын ийгиликтүү болушуна мугалим даярдоо системасы гана эмес, мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу боюнча окуулар да өз салымын кошуп келет [Malaty, 2006]. Улуттук билим берүү комитети

мугалимдерге жай сайын квалификация жогорулатуу боюнча окууларды уюштурууда [Gísladóttir ve Jóhannsdóttir, 2010]. Финляндиядагы мугалимдер эч болбосо магистратура даражасына ээ болушканына карабастан, жаңы маалымат жана технологияларды үйрөнүү, аларды сабак учурунда колдонуу үчүн билимин жаңылоо, өнүктүрүү максатында жыл сайын жайкы кесибин өркүндөтүү курстарына катышышат. Кесибин өркүндөтүү курстары алардын педагогикалык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүгө жана жаңылоого багытталып, мугалимдер окуу жылы ичинде да өз каалоосу менен мындай курстарга катыша алат. Педагогика факультеттери жана практика жүргүзүлгөн мектептер башка мектептерде иштеген мугалимдер үчүн кесибин өркүндөтүү боюнча курстарды уюштуруп берет. Практикалык мектептерде жооптуу мугалимдер адистик деңгээлде мындай окууларга катышат [Ekinici, 2010]. Кесибин өркүндөтүү курстарын фин мугалимдери өзүн өнүктүрүү үчүн бир мүмкүнчүлүк жана өздөрүнүн укугу деп кабыл алышат [Sahlberg, 2007]. Башталгыч жана орто мектеп мугалимдери үчүн ар бир университетте ачылган жайкы мектептер, мугалимдер коому же менчик институттар да кесибин өркүндөтүү курстарын сунуштайт сунуштайт [Malaty, 2006]. Мугалимдердин бул курстарга катышуусу үчүн жыл сайын 200-250 евро мэриянын бюджетинен бөлүнүп турат. Курстар көбүнчө акысыз же мугалим иштеген мектеп тарабынан каржыланат. Ар бир мугалим бир жылда милдеттүү түрдө үч күндүк квалификация жогорулатуу боюнча курска катышууга тийиш. Финляндиядагы мугалимдер өмүр бою үйрөнүүгө күч сарптайт. Билим берүү жана үйрөтүүдө эң жогорку компетенцияга ээ экендигин көрсөтүүгө аракет жасашат [Berry&Sahlberg, 2006]. Мына ошондуктан өлкөдөгү билим берүү системасынын ийгиликтүү болушунун негизги фактору – мугалимдер [Valivarji, 2004].

Мугалимдердин статусу

Мугалимдик кесип Финляндияда абдан барктуу, сыйлуу кесиптердин бири. Өлкөдө мугалимдердин статусу жогору жана алар жогорку компетенцияларга ээ болуусу талап кылынат. 1999-жылы ишке кирген жобонун №986-беренесине ылайык билим берүү кызматкеринин сапаттары боюнча программаларга өзгөртүүлөр киргизилип, жаңыланды [Eurydice 2012; Education at Glance, 2013; Teacher and Principal Quality].

Өлкөдө мугалимдик кесиптин статусу абдан жогору, себеби:

- Көп тандалган тармак болгондугу үчүн жогорку даражада жөндөмдүүлүктөргө ээ болуу керек,

- Бардык квалификациядагы мугалимдер магистратура деңгээлин бүтүрүүгө тийиш.

- Теориялык жана практикалык биримдик камсыз кылынган, педагогикалык жана тармактык биримдик да бар,

- Мугалимдер өмүр бою үйрөнгөн, окуган кесип ээлери болуп саналат.

Алардан:

- Окуучулардын жеке өзгөчөлүктөрүнө көңүл буруу жана аларды өнүктүрө алуу,

- Мектептерде жана башка билим берүү мекемелеринде мугалимдер менен бирге иштеше алуу,

- Ата-энелер жана жооптуу адамдар менен бирге иш алып баруу, аларды шыктандыра алуу,

- Программаларды үйрөнүү жана материалдарды даярдоо жана жакшыртуу,

- Мектептеги көйгөйлөрдү чече алуу,

- Өзүн кесиптик жактан өнүгүп туруу, кесибине татыктуу болуу сыяктуу жөндөмдүүлүктөргө ээ болуусу талап кылынат.

Корутунду

Коомдун өнүгүүсү жана өлкөнүн жыргалчылыгынын өсүүсү мектептердеги билим берүүнүн сапаты менен түздөн-түз байланыштуу. Бул болсо билим берүүчү мугалимдердин жөндөмдүүлүктөрүн да жогорулатылуусун талап кылат. Окутуу сапаты жана мугалим сапаты арасындагы байланыш коомго маанилүү деңгээлде таасирин тийгизээри изилдөөчүлөр тарабынан кабыл алынган чындык болуп саналат. Бул ийгиликтин аркасындагы дагы бир чындык – фин коомунун мугалимдик кесипке болгон көз карашы жана кызыгуусу.

Кээ бир педагогдор Финляндиядагы мектептерге өздөрү барышып, мугалимдер менен жолугушуп, мектеп чөйрөсүнө байкоо жүргүзүүнүн негизинде мындай ийгиликтин сырын ачууга аракет жасашып, “Ийгилигиниздин сыры эмнеде?”- деген суроону узатканда **“мугалимдери-биз”** деген жоопту алышууда [Ekinici ve d. , 2010].

Мугалим даярдоого көрсөтүлгөн маани – сапатка кылынган каржылоо.

Болочок мугалимдерди даярдоодогу негизги максат – коомдук баалуулуктарды жана калктын пайдасын эске алууну үйрөтүү. Реформалар даярдалып жатканда тиешелүү мекеме же уюмдардын, өзгөчө мугалим жана жетекчи педагогдордун көз караштары эске алынган. Реформалардын негизги принциптери мугалимдердин, адистердин жана башкаруучулардын билими жана тажрыйбаларына ишенүү.

Өлкөдө *мугалимдердин академиялык даражага ээ болуусу* маанилүү элементтердин бири болуп саналат. Башталгыч класстын мугалими болуу үчүн педагогика тармагында магистратура, ал эми предметтик мугалим болуу үчүн

магистратура жана педагогикалык сабактарды окуу керек. Бир топ чет тили мугалимдери докторантурада окуусун улантууну каалашат [Aydoğar ve Çilsal, 2007; Green, 2012].

Фин коомундагыдай кыргыз коомчулугунда да 1970-жылдарга чейин мугалимдик кесип ыйык кесиптердин бири катары эсептелген. Бирок, кийинчерээк мугалимдердин айлык акысына, ишине жараша бул кадыр-барк төмөндөй баштаган. Өзгөчө эгемендүүлүктүн алгачкы жылдарында жашоо кыйынчылыктарынан улам мугалимдер массалык түдө өз ишин таштап башка иштерге кетүүсүнөн улам, кесиби жана тармагы боюнча жөндөмдүүлүктөрү жетишсиз же мугалимдик кесипке ээ болбогон адамдардын мугалим болуп иштеп калуусунан улам бул кесиптин кадыры төмөндөгөн [Boobekova, 2011]. Айрыкча мектеп муктаждыктары үчүн мугалимдердин окуучуларынан акча топтоого мажбур болуусу, алардын статусун төмөндөткөн. Азыркы учурда мугалимдик кесип аз тандалган кесиптердин арасында. Экономикалык себептерден улам бул кесип бүтүрүүчүлөрүнүн арасында “эч болбосо мугалим болоюн” деген ой менен тандалган кесип болуп калды. Башкача айтканда, биздин өлкөдөгү мугалим даярдоо программалары мотивациясы төмөн жана ийгилиги начар окуучулар тандаган бөлүм экендиги белгилүү [Boobekova, 2011]. Мына ошондуктан өлкөбүздөгү мугалимдердин экономикалык абалын жакшыртуу менен коомчулуктун мугалимдерге болгон урмат-сыйын жана ишенимин жаратууга болот.

Мугалимдер билими, билгичтиги, көндүм адаттары жана жүрүм-туруму менен окуучуларга оң жана терс түрдө өз таасирин тийгизет. Билим берүү системасындагы эң маанилүү элементтердин бири болгон мугалимдер дайыма жаңы нерселер үйрөнүүнү адат кылган, маданияттуу, пикирин ачык айткан, өзүнө ишенген, кесиптик жана коомдук идеалдарды билген, тең салмактуу кишилик сапаттарга ээ, тажрыйбалуу, процессти башкара алуу жөндөмдүүлүгүнө ээ, коомдук жана индивидуалдык деңгээлде пландуу, жаңычыл, лидерлик сапаттарга ээ болгон адис болууга тийиш.

Сунуштар

Билим берүүдө бири-бири менен тыгыз байланышта болгон 3 негизги фактор бар. Алар: окуучу, мугалим жана программа. Кандайдыр бир билим берүү системасынын ийгиликтүү болуусу – ушул үч фактордун максаттары бирдей болуусунда. Бу элементтердин биринде туура эмес, кем, начар жактары болсо же жеткиликсиз иштесе система толугу менен туура эмес багытта иштеп калат жана анын эффективдүүлүгү төмөндөйт. Бул элементтердин бири экинчи-

синен жогору деп баалоо туура эмес. Ошентсе да, мугалим эң маанилүү ролду аткарган элемент. Ийгиликке жетүү үчүн жогоруда үч элемент бирге, бирдей иш алып баруусу шарт.

Финляндиядагы мугалимдер эң аз магистратура даражасына ээ болушканына карабастан, жаңы маалымат жана технологияларды үйрөнүү, аларды сабак учурунда колдонуу үчүн өздөрүн жаңылоо, өнүктүрүү максатында жыл сайын кесибин өркүндөтүү курстарына катышышат. Кыргызстанда болсо, кесибин өркүндөтүү курстарына өзгөчө эгемендүүлүктүн алгачкы жылдарындагы кризистен улам көңүл бурулбай калган. Бул маселе ар окуу жылында катуу талкууланганына карабастан, өлкөдөгү мугалимдердин көбү мындай курстарга катышпай калууда. Ошондой эле мугалимдердин 70%ы 45 жаштан жогорку куракта болгондугу абдан өкүнүчтүү. Албетте, өзгөрүлүп жаткан программаларды жетиштүү түрдө билбеген, чарчаган, мотивациясы төмөн мугалимдердин иштөөсүнөн улам, билим берүү системасынын сапаты төмөндөөдө. Бул абалды жакшыртуу үчүн мамлекет жана жергиликтүү башкаруу тарабынан мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу боюнча окууларга катышуусуна көмөк көрсөтүлүшү керек. Күн сайын маалымат жана технологиялардын өзгөрүп турган чакта бул абдан маанилүү зарылдык.

Маалымат жана технология тездик менен өнүгүп жаткан доорубузда бул маалыматтарды жаратып жаткан өлкөлөр экономикалык жактан өнүккөн, бай жана эли жыргалчылыкта жашаган өлкөлөрдүн катарын толуктоодо. Сапаттуу, жакшы тарбияланган жана атаандаштыкка туруштук бере алган коомдун жаралуусунда мугалимдердин ролу чоң. Мына ошондуктан өлкөбүздүн билим берүү системасын өнүктүрүүдө чоң салым кошуучу мугалимдерди даярдоо боюнча *төмөндөгүлөрдү сунуштоого болот:*

- эң алгачкы максатыбыз – сапаттуу мугалимдерди даярдоо болушу керек. Ийгиликтүү коомдун аркасында жакшы даярдалган, мээнеткеч, милдет жана жоопкерчиликтерин жакшы билген мугалимдер болот. Мына ошондуктан мугалим даярдоо программаларына мотивациясы жогору жана жөндөмдүү окуучулардын кабыл алынышын камсыз кылуу;

- жогорку сапаттагы мугалимдерди даярдоо үчүн билим берүү структурасын жана билим берүү тармагындагы кызматкерлерди өнүктүрүп, күчтөндүрүү;

- жаш мугалимдерге колдоо көрсөтүлүп, алардын ишке орношуусу жана милдеттүү түрдө кызмат кылуусу тууралуу критерийлер иштелип чыгарылышы;

- университеттер менен бирге иш алып барып, жаңы маалымат жана технологиялар боюнча мугалимдерге кесибин өркүндөтүү боюнча жайкы курстарды уюштуруу;

- жакшы даярдалган мугалимдерди, маалымат жана технологияны колдонууга даяр, жабдылган мектептерди көбөйтүү;

- ийгиликтүү коомду жаратууда сапаттуу, таасирдүү түрдө даярдалган мугалимдерге ишенип, аларды экономикалык жактан да, моралдык жактан да колдоо жана

- бул маселелер боюнча билим берүү тармагында жаңы критерийлерди иштеп чыгуу керек.

- билим берүү тармагын каржылоону каалаган ишкерлер мамлекет тарабынан салык боюнча жеңилдетүүлөр менен камсыз кылынса, алар билим берүү тармагын колдой алышат.

Адабияттар:

1. Aho, E., Pitkänen K. & Sahlberg, P. (2006). Policy Development and Reform Principles of Basic and Secondary Education in Finland, Education Working Paper Series, Number 2. Online [http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1099079967208/Education_in_Finland_May06.pdf]
2. Ahtee, M., Lavonen, J. & Pehkonen, E. (2008). Reasons Behind The Finnish Success in Science and Mathematics in PISA Tests, Problems of Education in The 21st Century ,Volume 6. Online [<http://www.scientiasocialis.lt/pec/files/pdf/Ahtee.pdf>]
3. Alexander, R. (2012). Visions of Education, Roads to Reform, The Global Educational Race and The Cambridge Primary Review, Universidad Gabriela Mistral, Santiago, Chile, 30 October. Online [<http://www.robinalexander.org.uk/wp-content/uploads/2012/04/Alexander-Chile-GMU-lecture-1-121030.pdf>]
4. Aras, S. & Sözen, S. (2012). Türkiye, Finlandiya ve Güney Kore’de öğretmen yetiştirme programlarının incelenmesi. X.Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Niğde.
5. Berry, J. & Sahlberg, P. (2006). Accountability Affects The Use of Small Group Learning in School Mathematics. Nordic Studies in Mathematics Education, 11(1), 5-31. Online [<http://pasisahlberg.com/wp-content/uploads/2013/01/CL-and-accountability-NOMAD.pdf>]
6. Boobekova, K., 2011, Prof. Dr. Yahya AKYÜZ’e Armağan: Türk eğitim Tarihi Araştırmaları, Eğitim ve Kültür Yazıları, “Kırgızistan Eğitim Sisteminde Mevcut Sorunlar ve Çözüm Yolları (ed. C. Öztürk, İ. Fındıkçı)”, PegemA yayınevi, 2011, Haziran, Ankara, ss. 473-491.
7. Delibaş, H. (2007). Türkiye, Almanya ve Finlandiya Biyoloji Öğretmeni Yetiştirme Programlarının Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
8. Dursun, H.B.(2010). Avrupa’nın Eğitimde Model Ülkesi : Finlandiya, Page 35 -44, Yıl:8 ,Sayı: 30 Nisan - Mayıs – Haziran. ISSN : 1303-9032. Online [<http://www.egitimbulleteni.com/sayi-30/sayi-30/assets/basic-html/page2.html>] Education at a Glance 2013 - Country Notes and Key Fact Tables. Online [<http://www.oecd.org/finland/educationataglance2013-countrynotesandkeyfacttables.htm>]
9. Eğitimde Geleneksel ve Çağdaş Yaklaşım. Online [http://helitam.npage.de/get_file.php?id=16122002&993336]
10. Ekinci, A., & ÖTER, Ö. M., Finlandiya’da Eğitim ve Öğretmen Yetistirme Sistemi, (2010) (Çalışma Ziyareti Raporu)10-12 Kasım 2010
11. ENIC-NARIC.net-Finland, National Education Bodies. Online [http://www.oph.fi/english/education/overview_of_the_education_system]
12. ERASLAN, A. Hizmet İçi Öğretmen Eğitimi, NEF-EFMED Cilt 3, Sayı 2, Aralık 2009 245
13. Eurydice.(2007). Avrupa’da Mesleki Olmayan Yetişkin Eğitimi. Ulusal Bilgi Uygulama Özeti Çalışma Metni. Online [http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Avrupa_da_Mesleki_Olmayan_Yetiskin_Egitimi.pdf]
14. Eurydice.(2013). European encyclopedia on National Education Systems. Online [<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php?title=Countries>]
15. Gísladóttir, B. & Jóhannsdóttir, B. (2010). Journal of Mathematics Education at Teachers College, Volume 1, Copyright 2010 by The Program in Mathematics and Education, Teachers College Columbia University, A Recipe for Success: A Comparative View of Mathematics Teacher Education in Finland and Singapore, Teachers College Columbia University. Online [<http://journals.tc-library.org/index.php/matheducation/article/viewFile/576/356>]
16. Hancock, L. (2011). Educating Americans Fort He 21 st Century, Why are Finland’s Schools Successful? Smithsonian Magazine, September. Online [<http://www.smithsonianmag.com/people-places/Why-Are-Finlands-Schools-Successful.html>]
17. Jussila & Saari, 2000, Journal Of Teachers And Their Educations, The Birth Of The Modern Finnish Teacher. cc.103-125.pdf.
18. Kansanen, P. (2010). Horrible Dictu: The Success Story of The Finnish School System. In A. Liimets (Hrsg.), Denkkulturen. Selbstwertung des Menschen. Erziehungskulturen (ss. 95-110). Frankfurt am Main: Peter Lang. Online [<http://docencia.udec.cl/unidd/images/stories/documentos/material/02-12-10.1501/ankara-4416>. Online [<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/4416/>]

- 2011/ Material%20Viernes%20Horribile%20dictu%20Print%20version.pdf]
19. Kasapçapur, A.(2007). Avrupa Birliği Ülkelerinde Eğitim Denetimi, sayfa 74, Ankara. Online [<http://rdb.meb.gov.tr/yayinlar/AB%20egitim.pdf>]
 - Kılıç, A. (2007). Pedagoji ve Androgoji Arasında Temel Farklar. Online [<http://okul.selyam.net/docs/index-140388.html>]
 20. Lankinen,T. (2010). Basic Education Reform in Finland – How to Develop The Top Ranked Education System? Building Blocks for Education: Whole System Reform September 13–14, Toronto, Canada. Online [<http://www.edu.gov.on.ca/bb4e/finlandEn.pdf>]
 21. Lavonen, J. (2011). Teacher Education System in Finland, A Seminar on Teacher Education at CEP,Santiago de Chile, Chile, July. Online [http://www.educacion2.udp.cl/wp-content/uploads/2011/08/Teacher_education_Chile.pdf]
 22. Malaty, G.(2006). What are the reasons behind the success of Finland in PISA?, pp. 59-66, SMF – Gazette – 108. Online [http://smf4.emath.fr/Publications/Gazette/2006/108/smf_gazette_108_59-66.pdf]
 23. National Plan for Educational Use of Information and Communications Technology, December.(2010). Online [http://www.edu.fi/download/135308_TVT_opetuskayton_suunnitelma_Eng.pdf]
 24. Niemi, H., Toom, A. & Kallioniemi, A.(2012). Schools, The Societal Factors Contributing to Education and Schooling in Finland, Miracle of Education The Principles and Practices of Teaching and Learning in Finnish. ISBN: 978-94-6091-811-7. Online [<http://link.springer.com/book/10.1007/978-94-6091-811-7>]
 25. Sahlberg, P. (2007). Education Policies for Raising Students Learning: The Finnish Approach. Journal of Education Policy 22(2), 147-171. Online [<http://pasisahlberg.com/wp-content/uploads/2013/01/Education-policies-for-raising-learning-JEP.pdf>]
 26. Sahlberg,P.(2010).The Secret to Finland’s Success: Educating Teachers, September. Online [<http://edpolicy.stanford.edu/sites/default/files/publications/secret-finland%E2%80%99s-success-educating-teachers.pdf>]
 27. Simola,H.(2005). The Finnish Miracle of PISA: Historical and Sociological Remarks on Teaching and Teacher Education, Comparative Education, Vol. 41, No. 4, pp.445-470. Online [<http://www.yumpu.com/en/document/view/5260783/the-finnish-miracle-of-pisa-historical-and-sociological-helsinki>]
 28. Şahinkaya, N. (2008). Türkiye-Finlandiya Sınıf Öğretmenliği Matematik Öğretimi Programları, Sınıf Öğretmeni Adayları ile Öğretmenlerinin Öz-Yetkinlik ve Öğrenme-Öğretmen Süreçleri Açısından Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Online [<http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/index.php?menu=2&secim=10&YayinBIK=2002#>]
 29. Tuovinen,E.J.(2008). Teacher Professionalism – Viewpoints On Best Practice, The Case of Finland, Paper Code: TUO081146, AARE 2008 Conference, Brisbane, Australia, December. Online [<http://publications.aare.edu.au/tuo081146.pdf>]
 30. Valijarvi, J.(2005). The System and How Does It Work: Some Curricular and Pedagogical Characteristics of The Finnish Comprehensive School. Education Journal, Vol. 31, No. 2, 2003 & Vol. 32, No. 1, 2004 © The Chinese University of Hong Kong. Online [http://hkier.fed.cuhk.edu.hk/journal/wp-content/uploads/2009/10/ej_v31n2-v32n1_31-55.pdf]
 31. Young, M. (1993). Bridging the Academic/Vocational Divide: Two Nordic Case Studies, European Journal of Education, pp. 209-214,Vol 28,No.2. Online [<http://www.jstor.org/stable/1503387?seq=1>]